

основам здоров'я можливе за наявності певного комплексу педагогічних умов.

На нашу думку, педагогічні умови – це взаємопов'язана сукупність заходів в освітньому процесі основної школи, що забезпечує більш високий показник здоров'язбережувальної компетентності учнів п'ятих класів у процесі навчання основам здоров'я.

Нами визначено такий комплекс педагогічних умов:

- дидактичні: комплекс дидактичних форм навчання (тренінгові заняття, рольові ігри); комплекс дидактичних методів навчання (метод ейдетики, ситуаційні задачі, життєві ситуації, мозковий штурм, сенкан);

- методичні: методичні рекомендації, посібники для вчителів із здоров'язбереження;

Запропоновані педагогічні умови сприятимуть ефективному формуванню здоров'язбережувальної компетентності учнів п'ятих класів у процесі навчання основам здоров'я.

Література

1. Бережна Т. Потенційні можливості школи щодо збереження й укріплення здоров'я дітей / Т. Бережна // Здоров'я та фізична культура (Шк. світ). – 2005. – №9. – С. 21–22.
2. Бондар С. Компетентність особистості інтегрований компонент навчальних досягнень учнів / С. Бондар // Біологія і хімія в школі. – 2003. – № 2. – С. 34.
3. Дубровкіна О.Б. Потреба у здоровому способі життя як ознака компетентної особистості: педрада / О.Б. Дубровкіна, В.В. Рунас // Виховна робота в школі. – 2007. – №12. – С. 2–6.

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОГО ВПЛИВУ НА УЧНІВ

*А.О. Миколайко, Т.В. Раковець
Полтава, Україна*

Одним з важливих напрямів розвитку педагогічної освіти є формування умінь емоційно-вольового впливу у майбутніх вчителів. Емоційно-вольові якості розглядаються як структурний компонент особистості.

На сьогоднішній день тенденція дослідження волі і емоцій сформувалася і існує як відносно незалежна. Але в ряді робіт вони розглядаються як єдине, і використовується термін емоційно-вольова сфера особистості. Даний термін застосовується в основному в прикладних і експериментальних дослідженнях, при описанні регуляції конкретних видів діяльності в конкретних умовах.

Цілком зрозуміло, що регуляція діяльності діє як цілісний механізм, що різні сфери особистості зв'язані між собою, в тому числі і емоційно-вольова сфера в зв'язку з цим зберігає актуальність питання про розглядання взаємодії, взаємообумовленості, як цілого ряду принципів емоційно-вольової сфери особистості в регуляції діяльності. До розгляду цього питання можна підійти з різних сторін: зі сторони участі емоцій у вольових процесах і участі вольових процесів в емоційній регуляції. Але, так чи інакше, достатньо важко представити в собі ту кількість зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливають на людину і кожен раз змінюють світ її переживань, так як далеко не всі володіють своїми емоціями, почуттями і вчинками [3, с. 1].

Шкільне життя передбачає взаємодію учнів і педагогів. Учитель і учень – їхні особисті взаємини на уроках і поза ними безпосередньо впливають на весь навчальний процес, визначають його успіх.

Виникнення та успішний розвиток міжособистісного спілкування можливий лише тоді, коли між його учасниками існує взаєморозуміння. Те, як учителі та учні сприймають та розуміють один одного, впливає на процес спілкування та відносини, які складаються між ними та за допомогою яких вони здійснюють взаємну діяльність.

Найважливішу роль у цьому процесі відіграє професіоналізм учителя та навчальна атмосфера, яку вчитель створює на своїх уроках. Усе це тісно пов'язано з характером та стилем взаємовідносин учителя і учня та їхнім безпосереднім спілкуванням.

Учням подобаються вчителі, які цікаво проводять уроки та доброзичливо ставляться до них. Але є педагоги, а їх не так уже й мало, які не запалюють серця. Від таких «тікають» [2, с. 31].

Самопочуття педагога не є особистою справою, бо настрої його відбивається й на учнях, і на колегах, і на батьках школярів. Досягти оптимального внутрішнього стану в педагогічній діяльності важко, бо сама вона емоційно напружена. Учитель повинен уміти зберігати працездатність, володіти ситуаціями для забезпечення успіху в діяльності і збереження свого здоров'я. Для цього важливо працювати над виробленням такого синтезу якостей і властивостей особистості, які дадуть змогу впевнено, без зайвого емоційного напруження здійснювати свою професійну діяльність:

- педагогічного оптимізму;
- впевненості у собі як в учителіві, відсутності страху перед дітьми;
- уміння володіти собою, відсутності емоційного напруження;
- наявності вольових якостей (цілеспрямованості, самовладання, рішучості).

Усі ці якості характеризують психологічну стійкість у професійній діяльності. В основі її –

позитивне ставлення до себе, учнів, праці. А.Макаренко вважав, що в дитячому колективі має бути «постійна бадьорість, ніяких похмурих облич, ніяких кислих виразів, постійна готовність діяти, райдужний настрій, саме мажорний, веселий, бадьорий настрій» [5, с. 45-46].

Вчитель в процесі професійної педагогічної діяльності взаємодіє з учнями, стимулюючи їх до розкриття різних сторін свого внутрішнього світу в поведінці. Афективні реакції (емоційний компонент) при цьому несуть орієнтаційні і регулюючі функції, коректуючи моменти взаємодії. Отже, вчитель не вчить і не виховує, а актуалізує і стимулює прагнення учня до загального розвитку і, опираючись на його активність, створює умови для саморозвитку учня. М.М.Бахтін також відмічав, що «тільки у взаємодії людини з людиною розкривається «людина в людині» як для інших, так і для себе» [1, с. 93-94].

Для того, щоб усвідомити визначальну роль учителя в характері його спілкування з учнями, потрібно насамперед зрозуміти, що таке педагогічне спілкування. А це професійне спілкування вчителя з учнем на уроках і поза ними, спрямоване на створення сприятливого психологічного клімату. Якщо цього немає – неминуче з'являється страх, невпевненість, ослаблення уваги. Як результат – народжується стійке негативне ставлення до вчителя, а потім і до предмета. Така пригніченість предметом (насправді ж учителем) може тривати кілька років. А тепер давайте замислимося: відчуження замість радості! Спілкування вчителя з учнем завжди повинне усувати емоції зі знаком мінус.

Кожне слово, що звучить у школі, має бути «просіяним крізь сито», мудрим, цілеспрямованим, повним. Вчитель повинен володіти мовою, як володіє інструментом музикант.

«У школі має панувати серйозність, що допускає жарт без нудотності, справедливість без причепливості, доброту без слабкості, порядок без педантизму, а головне – постійну розумову діяльність», - зазначив видатний педагог К.Ушинський. Головними у спілкуванні учителя і учнів повинні бути відносини, засновані на повазі й вимогливості. Педагогічний такт і майстерність – це мистецтво впливати на вихованця, змушуючи його пережити й усвідомити необхідність певного поведіння [4, с. 3].

У результаті анкетування студентів педагогічного університету I, II, III курсів за методикою «Діагностика вольового потенціалу особистості» [6, с.39] було виявлено, що динаміка високого рівня вольового потенціалу особистості від I курсу до III має тенденцію до зниження.

Причиною цього може бути втрата інтересу до обраної професії, до навчання, негативний мікроклімат в студентських групах, не дружні відносини в колективі, занижена самооцінка, синдром емоційного «вигорання» майбутніх вчителів.

Для того, щоб уникнути всіх цих негативних проявів і підвищити емоційно-вольовий вплив особистості ми пропонуємо проводити тренінги.

Музикотерапію, бібліотерапію, а також можна скористатися і працетерапією, і танцювальною терапією. Всі ці способи впливу пов'язані з підключенням до тієї діяльності, яка дає задоволення. Вони важливі тому, що дають можливість не лише зняти напруження, оптимізувати настрій, а й залучати учнів до духовних цінностей, близьких учителю, навчаючи їх керуватися такими самими способами. Гумор, який так цінують учні у спілкуванні з педагогом, також позитивно впливає на емоційну сферу.

Вплив на емоційну сферу – процес складний, і не завжди вдається досягти рівноваги. Для регуляції самопочуття варто звернутися і до інтелектуальної, і до вольової сфер.

Які шляхи вольового впливу? Це насамперед звернення до власного почуття обов'язку у зв'язку з усвідомленням соціальної ролі професії, ціннісними установками. Механізм впливу гальмування власних дій, які не збігаються з переконаннями, над завданням, збудження активності у напрямі досягнення обраної мети життя і діяльності. Формула вчителя « Я мушу це зробити, бо моє завдання». Цей спосіб саморегуляції дуже складний, оскільки пов'язаний з вихованням спрямованості в цілому, установок, але й надійний, бо сформовані переконання не дають педагогові відійти від мети. У критичних ситуаціях такий учитель завжди зможе сказати собі, утримуючись від запальності «Я не можу собі дозволити».

Інший шлях вольового впливу на самопочуття непрямий. Він полягає в контролюванні власного фізичного стану. Глибину емоційних переживань ми змінюємо, впливаючи на їх зовнішній вияв. Кожен із нас може контролювати м'язове напруження, темп рухів, мовлення, дихання, а їх зміна автоматично впливає на психічний стан.

Які є конкретні прийоми?

Передусім регуляція м'язового напруження. Для активізації емоційного стану напружуємо групи м'язів, наприклад правої руки, даючи собі команду бути сильним, енергійним, або, навпаки, розслаблюємо м'язи, додаючи уявлення про важкість і тепло в руці. Фізична дія плюс уява опосередковано впливають на емоційні реакції.

Оскільки з емоційним станом пов'язане і дихання, то шляхом контролю і регуляції його можна домогтися саморегуляції настрою. Контроль за диханням, зниження його темпу, збільшення глибини дасть можливість зменшити хвилювання. Тому вчителю радять подолати непродуктивне збудження на початку уроку за допомогою простого способу: подивитися на клас, тричі глибоко вдихнути і видихнути,

привітно посміхнутися, а потім привітатися.

Також потрібно розвивати засоби невербальної комунікації. Як саме досягти зовнішньої виразності? Ми бачимо такі шляхи:

1) навчитися диференціювати й адекватно інтерпретувати невербальну поведінку інших людей, розвивати вміння «читати обличчя», розуміти мову тіла, часу, простору у спілкуванні;

2) прагнути розширити особистий діапазон різних засобів шляхом тренувальних вправ (розвиток постави, ходи, міміки, візуального контакту, організація простору) і самоконтролю зовнішньої техніки;

3) домагатися того, щоб використання зовнішньої техніки відбувалося органічно з внутрішнім переживанням, як логічне продовження педагогічного завдання, думки і почуття вчителя [5, с. 56].

Література

1. Атаханов Р. Психологическое воздействие и профессиональная установка педагога на эмпатийный способ взаимодействия/ Р.Атаханов, М.Г.Бобкова// Психологическая наука и образование. – 2007. - №1. – с.93-102.
2. Ботіна І. Міжособистісна взаємодія учителя та учня/ І.Ботіна// Рідна школа. – 2005. - №3. – с.31-33.
3. Огородников А.М. Эмоционально-волевая сфера личности в регуляции деятельности – <http://sibac.info/2009-07-01-10-21-16/93-arkhiv-statej/2012/01-2012/530-530?tmpl=component&print=1&page=>
4. Осінцева Н. Учитель-учень: етика взаємовідносин/ Н.Осінцева// Шкільний світ. – 2006. - №43. – с.1-3.
5. Педагогічна майстерність: підручник І.А.Зязюн, Л.В.Крамущенко, І.Ф.Кривонос, О.Г.Мирошник, В.А.Семиченко, Н.М.Тарасевич: за редакцією І.А.Зязюна. 3-тє вид., доп. І перероб. К.: СНД Богданова А.М., 2008. – с.45-46, 56.
6. Фетискин Н.П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп/ Н.П. Фетискин, В.В.Козлов, Г.М. Мануйлов. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2002. – 490с.

ВПЛИВ НАРОДНОЇ МУЗИКИ НА ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

*Т.С. Митрофанова, М.О. Герасименко
Полтава, Україна*

Здатність сприймати музику як естетичне явище визначає механізми її впливу на особу. Естетичний критерій діяльності, що виробляється у процесі сприйняття мистецтва, за певних умов може трансформуватися в інші сфери соціальної і художньої практики людини, гармонізувати її життя, змінювати баланс духовних сил, привносити естетичні настанови у погляди на оточуючий світ, рятувати від обмеженості свідомості і стереотипів мислення.

Виховання потребує особливої організації спілкування молоді з сучасною музичною культурою, і воно виходить далеко за рамки загальноосвітнього процесу. Це особливо актуально сьогодні, коли проблеми виховання учнівської молоді, її соціальної адаптованості й, водночас, виходу на можливості перетворювальної діяльності набувають особливого значення у зв'язку з формуванням соціально відповідальної та естетично вихованої особистості. Виховна криза ще більше загострюється наявністю суперечностей між процесом самовиховання особистості і системою авторитарних впливів, націлених на єдині стандарти; потребами творчого розвитку і зниженням загальної культури молоді; наявністю у неї інтелектуальних потенцій та їх незатребуваністю суспільством; необхідністю створення інноваційної школи, яка має бути осередком розвитку демократії, особистісної свободи і відповідальності, діалогу і співробітництва, та консерватизмом змісту традиційних форм і методів виховання. Вирішити виокремлені протиріччя можливо, осмислюючи педагогічний феномен музично-естетичного виховання, що має орієнтувати на формування творчої соціально цінної особистості.

Вивчення процесу становлення та розвитку музично-естетичного виховання в Україні досліджуваного нами періоду було предметом наукових праць його сучасників. Ця проблема розроблялася Д. Ахшарумовим, А. Вахнянином, С. Людкевичем, В. Матюком, С. Миропольським, П. Сокальським, та ін. Саме вони, усвідомлюючи важливість музичного мистецтва у вихованні підростаючого покоління, зробили вагомий внесок у розвиток теорії музичного виховання, яка ґрунтувалася на результатах глибокого вивчення історико-культурних надбань нашого народу, що забезпечувало виховання дітей та молоді на національному ґрунті.

Моральне виховання молодших школярів засобами української народної музики розглядається нами як невід'ємна частина національного виховання, визначальним чинником якого є успадкування молодим поколінням багатства духовної скарбниці народу, його самобутньої ментальності.

Моральне виховання в етнопедагогіці та практиці тісно пов'язане з естетичним. Саме в народних творах знаходимо переплетіння почуттєвого (емоційного) та словесного (раціонально-логічного) впливів